

Amerikanci afričkoga podrijetla u hrvatskome jeziku

Iako smo u Hrvatskoj posredstvom medija poprilično izloženi kulturi Sjedinjenih Američkih Država, izgleda da još uvijek nismo načisto s tim kako na hrvatskome zvati Amerikance afričkoga podrijetla, odnosno čini se da nije jasno koji su nazivi aktualni i primjereni, a koji nisu. Zavirit ćemo stoga u hrvatske dvojezične i jednojezične rječnike, korpuse te pravopise u potrazi za odgovorima, a na kraju članka dati i smjernice o bilježenju i uporabi riječi kojima se koristimo kako bismo imenovali Amerikance afričkoga podrijetla. No prije svega valja se ukratko osvrnuti na nazive koji su se upotrebljavali i koji se upotrebljavaju u engleskome jeziku.

Black, negro, Afro-American, African American

Prema Lynchu (Lynch, Hollis. 2020. African Americans. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/African-American>) prvi su Crnci u Americi nazivani *black* i *negro* (potonje od španjolske i portugalske riječi *negro* za *crn*), a te su riječi pisane malim početnim slovom. Naime, *Negro* se počinje pisati velikim početnim slovom tek 30-ih godina 20. stoljeća (Bennet, Lerone Jr. 1969. What's in a name? Negro vs. Afro-American vs. Black. *ETC: A Review of General Semantics* 26/4. 399–412.). Tijekom američkoga građanskog rata 60-ih godina 19. stoljeća oslobođeni robovi odbacuju naziv *African*, kojemu su dotad davali prednost, i odabiru naziv *colored*, odnosno *obojeni* (uz *free persons of color*). Naime, identifikacijom s nazivom *African* riskirali su deportaciju u Afriku. Time naziv *colored* djelomice potiskuje nazive *black* i *negro*. U razdoblju nakon građanskoga rata naziv *negro* vraća se u uporabu te na prijelazu stoljeća ponovno postaje popularniji naziv iako cijelo vrijeme, a tako i tijekom 20. stoljeća, postoji otpor dijela crnačke zajednice prema toj riječi (Bennet 1969.). Američki pokret za ljudska prava (*Civil Rights Movement*) 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća u uporabu vraća naziv *black* kao afirmaciju etničkoga identiteta (Peters, Pam. 2004. *The Cambridge guide to English usage*. Cambridge University Press. Cambridge.). Naziv *Afro-American* zabilježen je u 19. stoljeću, a često se upotrebljavao i tijekom 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća (Peters 2004.). Krajem 80-ih u uporabu ulazi naziv *African-American* (Bell, Zenobia Desha Jaye. 2013. *African-American Nomenclature: The Label Identity Shift from "Negro" to "Black" in the 1960s*. Magistarski rad. Sveučilište u Kaliforniji. Los Angeles.) te se danas, uz naziv *Black*, smatra primjerenim i prihvaćenim nazivom (ovisno o priručniku, piše se i bez spojnice, *African American*). Valja napomenuti da se naziv *Black* počinje pisati velikim početnim

* Jakob Patekar predavač je i voditelj humanističkoga područja na Rochester Institute of Technology Croatia.

slovom u brojnim utjecajnim priručnicima i rječnicima engleskoga jezika tek posljednjih godina (npr. *Publication Manual of the American Psychological Association* [APA], *The Associated Press Stylebook*, *Merriam-Webster Dictionary*). Prema Maggio (Maggio, Rosalie. 1997. *Talking about people. A guide to fair and accurate language*. Oryx Press. Westport, Connecticut.) naziv *Afro-American* u potpunosti je 90-ih godina zamijenjen nazivom *African American*, a najprihvatljivijim se tada smatrao naziv *black*, odnosno *Black*. Naziv *Negro* još je tada bio neprimjeren i uvredljiv. Prema najsuverenijemu priručniku, APA (2020.), *Negro* i *Afro-American* zastarjeli su i neprimjereni nazivi, a prednost se daje nazivima *Black* ili *African American*. Valja napomenuti i da se neprimjerenim smatra uporaba množinskoga oblika *Blacks* ili pak *the Black* te je poželjno upotrebljavati izraze poput *a Black person*, *Black people*, *Black citizens* i sl.

Na kraju ovoga kratkog pregleda valja se osvrnuti na riječ koja u engleskome jeziku ima status tabua te je stoga nerijetko zovu *n-riječu*: *nigger* (*the n-word*, Stordeur Pryor, Elizabeth. 2016. *The etymology of nigger: Resistance, language, and the politics of freedom in the antebellum North*. *Journal of the Early Republic* 36/2. 203–245.). Stordeur Pryor bilježi rani oblik te riječi iz 1619. godine, kad su britanski kolonizatori prvih dvadeset crnih robova u Jamestownu opisali kao *Negars*. Oluo (Oluo, Ijeoma. 2019. *So you want to talk about race*. Seal Press. New York.) piše da se riječ *nigger* u engleskome od početka upotrebljavala isključivo kako bi se ponižavalo porobljene crnce u današnjemu SAD-u i utvrđuje da je upravo jezik imao ključan doprinos u separaciji, dehumanizaciji i opresiji crnaca (što zasigurno vrijedi i za druge marginalizirane skupine; vidi npr. Bosmajian, Haig A. 1983. *The language of oppression*. University Press of America. Lanham, Maryland.; Livingstone Smith, David. 2011. *Less than human. Why we demean, enslave, and exterminate others*. St. Martin's Press. New York.). Iako su bijelci riječ *nigger* uvijek upotrebljavali kao uvredu i oružje podčinjavanja, određeni je crnci i danas upotrebljavaju u pozitivnome kontekstu u obraćanju jedni drugima; jedan od razloga zašto to pojedinci čine jest nastojanje da se toj riječi oduzme enormna moć koju ona ima u rukama odnosno ustima bijelaca. Unatoč tomu može se reći da je opće pravilo da se riječ *nigger* izbjegava u bilo kakvome diskursu.

Što kažu englesko-hrvatski rječnici?

Dakle, dva su najprimjerenija engleska naziva danas, a zapravo i posljednjih nekoliko desetljeća, *Black* i *African American*. Kako se

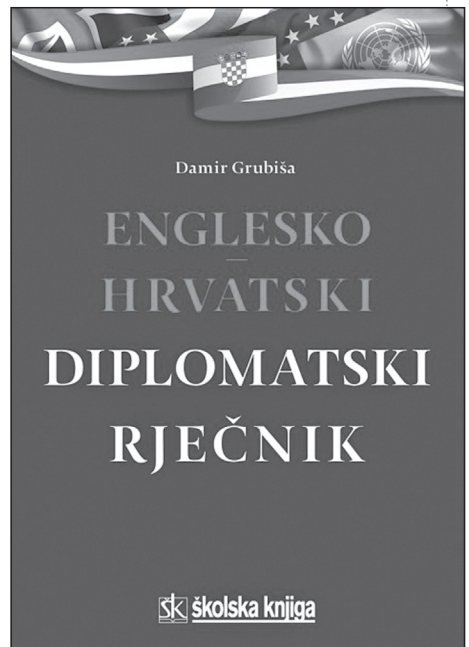

te riječi prevode na hrvatski? Potražimo li ih u Bujasovu *Velikome englesko-hrvatskom rječniku* (2011.), ni jedan ni drugi naziv nećemo pronaći. Postoji, doduše, natuknica *black studies*, koja se prevodi kao *proučavanje kulture i prošlosti američkih crnaca*. Ipak, možemo pronaći zastarjeli naziv *Afro-American*, za koji se nudi prijevod *američki Crnac*. Primijetit ćemo nedosljednost u pisanju velikoga početnog slova te izostanak oznake da je riječ zastarjela. U Bujasovu rječniku pronalazimo i *Negro* i *Negress*, koji se bez ikakvih oznaka koje upućuju na to da je riječ neprimjerena ili barem zastarjela prevode kao *crnac* odnosno *crnkinja*. Pogrdna riječ *nigger* označena je kraticom *derog* (od engleskoga *derogatory*, što znači 'ponižavajuće'), a kao prijevod dana je riječ *crnac*. Pod *colored* nalazi se i *colored person*, a to je u prijevodu *crnac, osoba druge rase osim bijele*, bez oznake da je izraz obilježen. U Bujasovu *Velikome hrvatsko-engleskom rječniku* nalazimo da se za riječ *Crnac* daje prijevod *black man, black, Negro** te *arch colored man/person, derog nigger* itd. Zvezdica upućuje na napomenu: *Danas rijetko – potisnuto od neutralnog black (n & adj) i black man/woman/person*.

Slično je i u *Velikome englesko-hrvatskome rječniku* (2017.), u kojemu ne pronalazimo ni izraze *black/Black* ni *African American*, nego samo naziv *Afro-American*, koji se prevodi kao *američki Crnac*. Isto se tako *Negro* i *Negress* prevode bez ikakve oznake o primjerenosti kao *crnac* odnosno *crnkinja*, a *nigger* kao, između ostaloga, *sl (obično derog) crnac*. Pod *coloured* je *coloured gentleman, crnac*, a potom, s oznakom *derog*, *coloured man* i *coloured woman* s prijevodom *obojen muškarac* i *obojena žena*; *coloured people* su, bez oznake da je riječ o obilježenoj izrazu, *ljudi koji ne pripadaju bijeloj rasi*.

S obzirom na njegovu namjenu, ali i recentnost, najveća sam očekivanja imao od *Englesko-hrvatskoga diplomatskog rječnika* (Grubiša 2019.). Doista, kao podnatuknica natuknice *African* nalazi se *African American* i prijevod *Afroamerikanac, Afroamerikanka*. Kao zasebnu natuknicu možemo pronaći *Afro-American*, a prijevod je i tu *Afroamerikanac, Afroamerikanka* bez ikakve oznake zastarjelosti. Pod natuknicom *black* nema imenice *crnac*, a podnatuknice *Black Panthers* i *Black Power* prevedene su kao *Crne pantere* i *Crna moć*, a povezane su s borbom Crnaca za ljudska prava. *Negro* i *Negress* su *crnac* i *crnkinja*, bez ikakve oznake. Riječ *nigger* označena je kao pogrdan naziv, a prijevod je *crnac, crnčuga*.

Godine 2019. objavljeno je posuvremenjeno izdanje Bujasova rječnika, *Novi englesko-hrvatski rječnik*. Sastavljači rječnika pravilno s natuknice *Afro-American* upućuju na

African American, a za nju daju prijevod *Amerikanac/Amerikanka afričkog podrijetla*, *Afroamerikanac/Afroamerikanka*. Uz imenicu *black* stoje odrednice i napomena *usu pl (i Black)* te prijevod a *crnac*, b *Afroamerikanac*. U odnosu na prethodnu inačicu primjećuje se da više nema velikoga slova *C* u riječi *crnac* iako autori navode da se u engleskome jeziku pojavljuje i *black* i *Black*. Pod imenicom *colored* nalazimo derog (*i Colored*) te prijevod *obojeni* a *crnac*, b *nebijelac, osoba koja nije bijele rase* te *SA obs (i Colored) mješanan (između bijele i neke druge rase)*. Odrednice *SA* i *obs* znače *South African* (južnoafrički) i *obsolete* (riječ koja se više ne upotrebljava). Konačno, *Negro* ima napomenu i prijevod *arch derog crnac*, a slično i *Negress arch derog crnkinja*; riječ *nigger* ima napomenu i prijevod *vulg derog crnac; crnčuga, kmica*.

Pogled u naše dvojezične rječnike upućuje na nekoliko problema. Prvo, od triju općih englesko-hrvatskih rječnika samo se u jednome, najnovijemu (Bujas 2019.), nalaze najprihvatljiviji nazivi *Black* i *African American*. Drugo, u drugim je dvama općim rječnicima zastupljen samo naziv *Afro-American* bez oznake zastarjelosti. Treće, u tim su dvama rječnicima bez oznaka zastupljeni zastarjeli i neprimjereni nazivi *Negro* i *Negress*. Četvrto, pogrdna riječ *nigger* označava se takvom, ali se uglavnom prevodi kao *crnac*, a to nije točan prijevod, nego je točan prijevod *crnčuga* i *kmica*, kako pronalazimo u novijemu Bujasovu rječniku, odnosno *crnčuga* u Grubišinu rječniku. Ipak, u potonjemu rječniku *crnčuga* se nalazi uz riječ *crnac*, što ostavlja dojam da je riječ o bliskoznačnici. Peto, pridjev *colored*, osim u Bujasa, nije sustavno obilježen kao pogrdan, a u ranijega Bujasa (2011.) ni točno preveden. Šesto, zanimljivo je da u hrvatskome jeziku nije riješeno pitanje razlikovanja naziva *Afro-American* i *African American* te za oboje pronalazimo prijevod *Afroamerikanac* odnosno *Afroamerikanka*. *Afroamerikanac* zasigurno jest jezično ekonomičnije rješenje od *Afrički Amerikanac*, a hrvatska javnost tijekom desetljeća očito nije bila dovoljno zainteresirana za razlikovne nijanse između dvaju naziva i uvođenje u hrvatski jezik potonjega izraza. Bujas (2019.), doduše, nastoji to razriješiti nazivom *Amerikanac afričkoga podrijetla*.

S obzirom na sve navedeno, zaključujem da osim Bujasova rječnika suvremeni englesko-hrvatski rječnici ne obrađuju na suvremen i prihvatljiv način riječi kojima na engleskome i hrvatskome nazivamo crnce odnosno Crnce.

Što kažu hrvatski jednojezični rječnici?

Na temelju svega dosad iznesenoga jasno je da engleskomu izrazu *African American* odgovara prijevod *Afroamerikanac*, a engleskoj riječi *Black* prijevod *Crnac*. Potražio sam stoga te i druge riječi kojima imenujemo Amerikance afričkoga podrijetla u nekoliko hrvatskih jednojezičnih rječnika. Zanimljivo, u Iveković-Brozovu rječniku iz 1901. godine pronalazimo da je *crnac* 'crni prišt' ili pak vrsta morske ribe, dok je *Crnac* 'Arapin', 'Etiopljanin'.

Pogledamo li u suvremenije rječnike 21. stoljeća, pronalazimo sljedeće.

Rječnik hrvatskoga jezika (Jure Šonje (ur.) 2000.) kaže da je *crnac* 'pripadnik rasne skupine

crnaca' odnosno da su *crnci* 'velika rasna skupina koja se odlikuje tamnom bojom kože'; pogrdan naziv *crnčuga* donosi se zasebno s oznakom da je riječ o pogrdnome nazivu za crnca. Pod *obojen* stoji 'koji nije bijele rase', a pod *obojeni* 'ljudi koji nisu bijele rase', bez oznake da je riječ obilježena.

Hrvatski enciklopedijski rječnik (2004.) pod pridjevom *afroamerički* značenja 'koji se odnosi na Amerikance (građane SAD-a) afričkog podrijetla, koji se odnosi na američke Crnce' donosi i natuknicu *Afroamerikanac* značenja 'stanovnik SAD-a afričkog podrijetla, američki Crnac'. U rječničkom članku natuknice *crn* nalazi se i natuknica *crnac*: '1. onaj koji pripada crnoj rasi 2. (Crnac) građanin SAD-a crne rase, Afroamerikanac'. Riječ *crnčuga* označena je kao pejorativna, u definiciji stoji 'crnac, crnja, crnčina'. Zasebna natuknica *Crnac* odnosi se na naselje. Riječ *niger* definirana je 'žarg. crnac, pripadnik crne rase, naziv najčešće *pejor.* prizvuka'. Pronalazimo i riječ koju često vidimo u uporabi, a to je *tamnoput*: '2. koji pripada crnoj rasi'.

U *Rječniku hrvatskoga jezika* (Anić 2007.) *crnac* je 'onaj koji pripada crnoj rasi', a nalazimo i riječ *tamnoput*: '1. koji pripada bijeloj rasi, ali je crnje puti sin. crnomanjast 2. koji pripada crnoj rasi'.

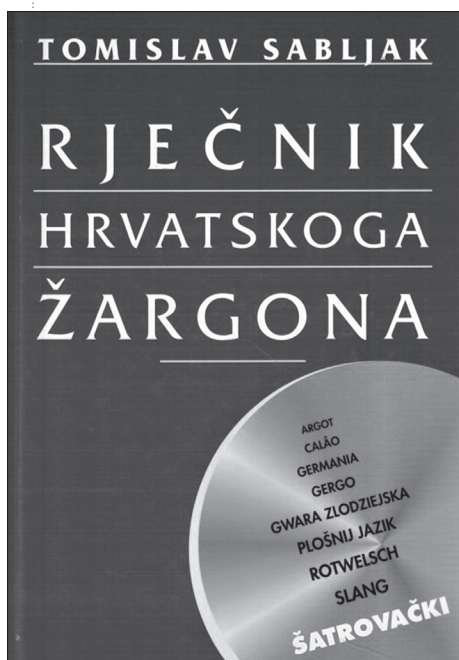
U *Rječniku stranih riječi* (Anić i Goldstein 2007.) *afroamerički* se definira kao 'koji se odnosi na Amerikance (građane SAD-a) afričkog podrijetla, koji se odnosi na američke Crnce'.

Školski rječnik hrvatskoga jezika (2012.) natuknici *crnac* pridružuje značenja '1. pripadnik crne rase' i '2. (Crnac) građanin Sjedinjenih Američkih Država crne rase'. Rječnik uključuje i riječ *obojen*, koja je u svojem drugom značenju označena kao pogrdna, a znači 'koji nije bijele rase'.

The screenshot shows the search interface of the 'ŠKOLSKI RJEČNIK HRVATSKOGA JEZIKA'. The search bar contains the text 'Upišite pojam za pretraživanje...' and a 'TRAŽI' button. Below the search bar, the results for the query 'crnac' are displayed. The word 'crnac' is shown in a larger font, followed by its definition: '1. pripadnik crne rase; ant. bijelac, europeid 2. (Crnac) građanin Sjedinjenih Američkih Država crne rase'.

U *Anićevu Školskome rječniku hrvatskoga jezika* (2015.) *crnac* je definiran kao 'neznanstveni naziv za pripadnika ljudske rasne skupine kojoj je jedna od glavnih značajka tamna boja kože' uz dužu napomenu u istaknutome okviru: „Riječ *crnac* (naročito kad se upotrebljava u jednini) može imati pogrdno i uvredljivo značenje, i to zbog povijesnih okolnosti u kojima su pripadnici ove rasne skupine tretirani kao manje vrijedni u odnosu na pripadnike bijele rasne skupine (europeide) te su im isključivo zbog rasnih obilježja bila uskraćivana politička i građanska prava. Ljudi tamne boje kože koji potječu s afričkog kontinenta pripadaju rasnoj skupni negroida. U Sjedinjenim Američkim Državama danas se nazivaju Afroamerikancima.”

Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika (2015.) riječ *crnac* definira ‘onaj koji pripada rasi koja se odlikuje tamnom bojom kože’, a nakon definicije upućuje se na bliskoznačnice *crnčina* (2), *crnčuga*, *crnja*. Riječ *niger* ima definiciju ‘ŽARG, POGR pripadnik crne rase’. Riječ *obojen* u svojem drugom, prenesenom značenju ima definiciju ‘koji je crne, žute ili crvene kože, koji nije bijele rase’ te primjer *obojena rasa*, a riječ *obojeni* donosi se uz oznaku *antrop* i znači ‘oni koji nisu bijele rase’. Ni u jednome slučaju nema oznake da je riječ o potencijalno neprihvatljivoj riječi, a o riječi *obojeni* daje se zaključiti da je riječ o antropološkome nazivu.

U *Rječniku hrvatskoga žargona* (Sabljak 2001.) očekivano nalazimo takvomu rječniku svojstvenu definiciju riječi *crnac* ‘onaj koji puno radi, ali bez adekvatne naknade; muško spolovilo’. Problematična u tome rječniku jest definicija riječi *crnčuga*, koja ne uključuje oznaku da je riječ o pogrđnome nazivu, nego samo navodi ‘(augm.) crnac, pripadnik crne rase’, odnosno da je riječ o uvećanici. Slično tomu *crnjo* je definiran kao ‘crnac’ bez ikakve oznake koja bi govorila o tome je li riječ o neprimjerenome nazivu, što je neobično jer *crnja*, nekoliko redaka iznad, sasvim opravdano ima oznaku da je riječ pogrđnoga značenja: ‘(pogr.) crnac’. Ni riječ *niger* nema oznaku da joj je značenje pogrđno, nego samo značenje ‘crnac’, kao ni riječ *kmica*, koja je u pregledanim rječnicima jedino u Sabljakovu zabilježena kao riječ za crnca. *Kmica* u hrvatskome jeziku znači ‘mrak’ (*Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*).

Konačno, pogledamo li u *Hrvatsku enciklopediju*, doznat ćemo sljedeće o riječi *crnci*: ‘znanstveno

neutemeljen naziv za ljudsku populaciju negro-australoidne rasne skupine ili tzv. crne rase’ (crnci. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 1. 9. 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=12772>>).

U hrvatskim jednojezičnim rječnicima možemo uočiti da postoji razlika između riječi *crnac* i riječi *Crnac*. U prvome slučaju riječ je o pripadniku tzv. crne rase, a u drugome o Amerikancu afričkoga podrijetla i možemo se složiti da je riječ o smisljenoj i potrebnoj razlici. Neki rječnici bilježe da se *tamnoput* i *obojen* mogu odnositi na pripadnike tzv. crne rase, no samo se u *Školskome rječniku hrvatskoga jezika* točno prepoznaje da je *obojen* pogrđan naziv. Nadalje, dobro je da su u nekim pregledanim rječnicima riječi *crnčuga* i *niger* označene kao pogrđne, no problem je što se te riječi u rječnicima stavljaju u sinoniman odnos

s prihvatljivom riječi *crnac*. Pogotovo je neobično da se, recimo, uz *niger* kao sinonim ne navodi *crnčuga*, a ni obratno, ali se navodi *crnac*. Primjerice, u *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku* korisnik pod *crnčuga* nalazi i prihvatljivu riječ *crnac*, ali i neprimjerenu *crnja*. Kako *crnčuga* može biti pejorativ od *crnja* kad je riječ *crnja* također pejorativna? Nadalje, *niger* je, uz potrebne oznake, samo ‘pripadnik crne rase’, bez bliskoznačnice (koja bi u ovome slučaju mogla biti *crnčuga*). Poseban je problem što se u *Velikome rječniku hrvatskoga standardnog jezika* kod riječi *crnac* upućuje na bliskoznačnice *crnčuga* i *crnja*, pa korisnik rječnika koji ne pogleda definicije tih riječi može biti doveden u zabludu da su sve tri riječi jednako primjerene. Ipak, najlošije, gotovo sporadično, označene su riječi u Sabljakovu rječniku, u kojemu je kao pogrdna označena samo riječ *crnja*, ali ne i *crnjo*, *crnčuga*, *niger* ili *kmica*. Upitna je i definicija u *Velikome rječniku hrvatskoga standardnog jezika* s obzirom na to da formulacija ‘onaj koji pripada rasi koja se odlikuje tamnom bojom kože’ nije dovoljno precizna; naime, tamnu boje kože imaju i pripadnici drugih rasa, poput tzv. smeđe rase. Općenito, biološki pojam rase znanstveno je neutemeljen (Wagner, Jennifer K. i dr. 2016. Anthropologists’ views on race, ancestry, and genetics. *American Journal of Physical Anthropology* 162/2. 318–327.; Yudell, Michael i dr. 2016. Taking race out of human genetics. *Science* 351/6273. 564–565.) te stoga nije loše u rječnicima to bilježiti kao u *Hrvatskoj enciklopediji* (crnci, 2021.): *takozvana crna rasa*.

Što kažu korpusi hrvatskoga jezika?

U knjižnome potkorpusu *Hrvatske jezične riznice* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje pronalazimo da August Šenoa 1875. piše „u crvenu svilu odjeven crnac”, „maleni crnac otprati bakljom”. Eugen Kumičić 1885. piše „gusta i ruda, čičasta, malne kao u crnaca”. Viktor Car Emin 1900. piše „kako žive Crnci u Africi i u Americi”. Antun Gustav Matoš 1913. piše „Pored mene crnac, grdna ljudeskara, jamačno model”. Milutin Nehajev 1932. piše „u kojoj narod ima gori život nego Crnci”. Miroslav Krleža 1930-ih u nekoliko djela spominje i crnce i Crnce, primjerice 1932. „Eskimi ili Crnci, kada jedu još toplu i krvavu slaninu nosoroga ili tuljana” ili 1938. „da crnci oko Konga za kaznu umiru od sunčanice”. Vladan Desnica 1952. piše „a vesela Bosa cerekala se kao crnac”. Navedeno svjedoči o povijesnoj uporabi riječi *crnac* odnosno *Crnac* u hrvatskome jeziku tijekom 19. i 20. stoljeća.

Za suvremenu uporabu valja pogledati u *Hrvatski mrežni korpus* (u svojoj inačici hrWaC 2.2 obasiže više od 1,4 milijardi pojavnica, a temelji se na hrvatskim mrežnim izvorima pregledanima 2011. i 2013. godine). U tome korpusu *Afroamerikanac* ima 933 pojavnice, dok *crnac* i *Crnac* zajedno imaju 16 328 pojavnica. Ipak, valja reći da *crnac* odnosno *Crnac* u hrvatskome može označivati općinu i naselje Crnac, roman i predstavu *Crnac* te pripadnika Crne legije te s time na umu valja tumačiti broj pojavnica. Ipak, većina se pojavnica odnosi doista na pripadnike tzv. crne rase. Izraz *Afrički Amerikanac*, nepotvrđen u rječnicima, u korpusu je zastupljen s 21 pojavnicom.

Crnčuga ima 370 pojavnica i iz primjera je jasno da je riječ o pogrdnome nazivu. *Crnjo* ima 190 pojavnica i također je jasno da je riječ o pogrdnome nazivu. *Kmica* se u korpusu

pojavljuje 327 puta, ali najviše u značenju ‘mrak’, a tek nekoliko puta kao pogrdan naziv za crnca. Slično je s riječju *niger*, koja ima 1279 pojavnica, ali najviše kao država Niger, a tek nekoliko puta kao uvredljiv naziv za crnca. Pridjev *obojeni* kad se odnosi na ljude ima tek 31 pojavnicu, mahom u neobilježenoj značenju. Iako se u tome značenju očigledno ne upotrebljava kao pogrdan naziv, predložio bih da se ne upotrebljava s obzirom na to da je riječ o doslovnome prijevodu engleskoga izraza *colored people*, što je u engleskome uvredljivo. Problem vjerojatno nastaje kad se na hrvatski nastoji prevesti izraz koji se u engleskome upotrebljava u posljednje vrijeme, a to je *people of color*, koji ne uključuje samo crnce, nego i Američke domorodce, Azijate itd. Primjerice, u svibnju 2020. Michael Jordan objavio je priopćenje u kojemu, između ostaloga, kaže: „I stand with those who are calling out the ingrained racism and violence toward people of color in our country.” (*Statement from Hornets owner Michael Jordan*. 2020.). U hrvatskim je medijima, poput portala *Index*, to prevedeno ovako: „Podržavam sve one koji su digli glas protiv rasizma i nasilja prema obojenim ljudima u našoj zemlji.” (*Jordan: Sad je dosta. Užasno sam ljut*, 2020.). Moguće je rješenje izraz *people of color* prevesti neutralnim izrazom *tamnoputi ljudi*, ali pritom imati u vidu da je značenjski opseg toga izraza širi od značenjskoga opsega imenice *crnac* s kojom stoji u odnosu hiperonim – hiponim (naime izraz *tamnoputi ljudi* može se odnositi i na druge etničke skupine). U korpusu ima 3865 pojavnica riječi *tamnoput*, od kojih se većina doista odnosi na pripadnike tzv. crne rase u neobilježenoj značenju. Prijevod riječi *tamnoput* na engleskome bio bi *dark-skinned* i riječ je o također neobilježenoj (ali ne nužno poželjnoj) izrazu u engleskome jeziku, koji se odnosi na bilo koju osobu tamnije puti, dakle ne samo na crnce/Crnce: „(of a person or race) having skin of a dark colour” (*Dark-skinned*. *Collins Dictionary*. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/dark-skinned>), „(of a person) having brown or black skin” (*Dark-skinned*. *Lexico*. <https://www.lexico.com/definition/dark-skinned>).

Dakle, pretragom korpusa otkrili smo da se češće upotrebljavaju riječi *crnac* i *tamnoput* nego *Afroamerikanac* te da se riječi *crnčuga*, *crnjo*, *kmica* i *niger* doista upotrebljavaju u pogrdnome značenju.

Što kažu pravopisi hrvatskoga jezika?

Tri pravopisa (Anić i Silić 2001.; Badurina, Marković i Mićanović 2008.; Jozić 2013.) od četiriju suvremenijih u pravopisnome rječniku uključuju *crnac*, i to s početnim malim slovom. S obzirom na to da rječnici razlikuju riječ *crnac* od *Crnac* može se pretpostaviti da bi to mogao biti i pravopisni problem te ga stoga tako valja zabilježiti i u pravopisnim rječnicima.

Zaključna promišljanja i smjernice

Zanimljivo je zapravo da hrvatski rječnici prije negoli engleski rječnici i priručnici bilježe veliko slovo za označavanje američke etničke skupine. U Sjedinjenim se Američkim Državama to pitanje aktualiziralo tijekom 2020. u vezi s pokretom *Životi*

Crnaca su važni (*Black Lives Matter*, nespretno prevedeno kao *Crni životi su važni*). Danas je neupitno da su Crnci američka etnička skupina, a s obzirom na to da se u hrvatskome jeziku etnici pišu velikim početnim slovom, tako i riječ *Crnci* valja pisati velikim početnim slovom kad se odnosi na američke građane tzv. crne rase. Nadalje, englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski rječnici trebaju posuvremeniti svoje natuknice i oznake kako bi bolje odrazili jezičnu stvarnost posljednjih nekoliko desetljeća. Što se hrvatskih jednojezičnih rječnika tiče, valja posebnu pozornost obratiti tomu da se pogrdna riječ *crnčuga* ne stavlja u sinoniman odnos s riječju *crnac*, odnosno, daje li se bliskoznačnica, ona mora biti označena kao obilježena. Traži li se bliskoznačnica za *crnac* jednake stilske i uporabne vrijednosti, to bi mogao biti izraz *tamnoputa osoba* s obzirom na to da u korpusu pronalazimo da se pridjevom *tamnoput* često opisuju upravo crnci/Crnci. U jednojezičnim bi rječnicima također valjalo preciznije i dosljednije obilježiti i druge pogrdne riječi, poput *obojeni*. Pravopisni bi priručnici trebali zabilježiti razliku u pisanju riječi *CRNAC* malim i velikim početnim slovom.

Na temelju pregleda hrvatskih rječnika i korpusa, ali i uporabe u engleskome jeziku, zaključujem da se u hrvatskome jeziku za Amerikance afričkoga podrijetla u neobilježenome značenju upotrebljavaju riječi i izrazi *crnac/Crnac*, *crnkinja/Crnkinja*, *tamnoputa osoba* (s tim da se taj izraz može odnositi i na druge etničke skupine) te *Afroamerikanac* i *Afroamerikanka*; predlažem da se *Crnac* i *Crnkinja* u danome značenju pišu velikim početnim slovom. Riječi s pogrdnim značenjem za pripadnike tzv. crne rase jesu *crnja*, *crnjo*, *crnčuga*, *niger*, *nigerica*, *kmica*, *obojeni*.

Na samome kraju valja reći da je etnička pripadnost bitna sastavnica osobnoga identiteta i stoga je važno da znamo precizno i primjereno imenovati etnicitet osobe. Pogotovo je to važno kad imenujemo pripadnike marginaliziranih skupina, što crnci i Crnci u mnogim društvima jesu. No, kad god imenujemo osobe i skupine, treba razmisliti o tome je li uopće nužno spomenuti njihovu etničku pripadnost, boju kože ili rasu – često je to sasvim nepotrebno. Pitanje koje si stoga trebamo postaviti jest bismo li u istoj rečenici za pripadnika tzv. bijele rase istaknuli činjenicu da je bijelac.